

EGY SZERENCSETLEN NEMZETISÉGI POLITIKA ÉS KÖVETKEZMÉNYEI

80 ÉVE LETT SZÉLL KÁLMÁN MAGYARORSZÁG MINISZTERELNÖKE

A 80 évvel ezelőtt kormányra került Széll Kálmán azt hitte, hogy szép frázisokkal mindent — amit tulajdonképpen már a Kiegyezés óta fokozatosan elrontottak, aláástak, szem-elöl-rejtettek, halogattak, csitítottak, félrevezettek — helyre lehet hozni. A „jog”, a „törvény” az „igazság” frazeológiájával duzzasztotta dagályos beszédeit. E frázisok elsősorban a Parlament forradalmi hangulatú ellenzéki pártjainak szólt: másodsorban a magyarajkú közvéleménynek. A nemzetiségek hangulata, elintézetlen problémái, az „majd csak megoldódik valahogy...” Önmagától.

Széll Kálmán megkötötte a békét az ellenzékkel s e „békéskötés” tető alá hozatala nem annyira az ő személyes ügyeskedésének tudható be, hanem elsősorban annak, hogy az anarchista gaztett áldozataként Genfben meghalt Erzsébet királyné a magyarság őrangyala volt, s ez országos gyászba sodorta az országot. A fájdalomban pártkülönbség nélkül osztozott az ország. (— Ő, mi magyarok oly egységesek tudunk lenni a nagy ünnepek és a nagy gyászok idején! —) Ebben a légkörben pár hónapra valóban elcsitultak a politikai vihar hullámai. Széll paktuma egy időre biztosította a kormányzati ügyek parlamentális vitelét.

Milyen ember, milyen politikus volt Széll Kálmán? A századforduló magyarja valószínűleg elégedett volt vele, hiszen megszűnt a Bánffy-idők állandó közbotránya. Amit azonban a kortárs nem vehetett észre, amit csak a kellő történelmi távolság mutathat nekiünk, az az volt, hogy — Széll Kálmán az égegyvilágon nem oldott meg semmit! Mindent csak — halogatott. „Kormányzásának” úgyszólván egész ideje pártközi „fegyverszünetek” okoskodó előkészítésével, kialakításával telt el. Sima, előzékeny és hajlékony volt. Mindenkinek igazat adott, minden megegyezése „ideiglenes” volt.

A nemzetiségekkel nem volt ideje törődni! Hiszen tudta ő jól, hogy a Kiegyezés „dualista” filozófiája halálisan megsértette a cseheket és a horvátokat is, mely népek „trialista” megoldásban reménykedtek. Tudta ő jól, hogy a Kiegyezést, az azt követő 1868. évi „nemzetiségi törvényt” és a horvát-magyar kiegyezést azok alkotói csupán alapnak tekintették, mely alap a további, gyakorlati, a feleket kielégítő törvények kiindulópontja lehet. Tudta, hogy e további törvények alkotásától Tisza Kálmán és utódai mereven elzárkóztak. Tudta, hogy a nemzetiségek nemcsak kulturális, de bizonyosfokú politikai autonómiát követeltek — és halogató ígérgetések kivül semmit sem kaptak. Előtte is nyilvánvaló lehetett, hogy a horvát-magyar barátság nyílt kialakítása az egyetlen, mely megakadályozhatja az orosz és szerb ügynökök horvát-földi manipulációját. Tudhatott arról, hogy a szlovákok — 1861-i, Túrócszentmártonban tartott kongresszusuk óta — „többek akarnak lenni, mint felsőmagyarországi földesuraink”, „jobbágyai”; elismerésüket követelik, mint Magyarország tót-ajkú nemzetisége. Még fiatal politikus korában értesülhetett arról, hogy

Bukarestben szövök-szövögetik „Nagy-Románia” álmát és lassan-de-biztosan izgatják az erdélyi románokat Erdély aláaknázására. Fülébe juthatott a Parlamenttől a kávéházi terraszkokig áramló közbeszéd arról, hogy milyen végtelen hiba volt Magyarország részéről, hogy nem partolta Bosznia-Hercegovinának Horvátországhoz való csatlósását, — hiszen a „nagyhorvát” megoldás szövetségessé hozhatott volna számunkra, viszont a „nagyserb” megoldás csak növelhette elkeseredett ellenségeink erejét!

Széll Kálmán olyan volt a nemzetiségi kérdésben, mint a strucc: egyszerűen homokba dugta a fejét! Ebben nagyon hasonlított Tisza Kálmánra, aki 15 évig tartó országlása alatt azt az illúziót erőltette magára is, másokra is, hogy a „nemzetiségek majd csak megbékélnek”. Széll Kálmán már tudta, hogy Tisza Kálmán nemzetiségi politikája, a „30 millió magyarról” való álma, a kormányzati, bürokratikus intézkedésekkel elért „látszat-asszimiláció” — csődöt mondott és a nemzetiségek felé csak provokációt jelentett. Mégsem tett egyetlen egy pozitív lépést sem, pedig még mindig, ezekben a — történelmileg — „utolsó percekben” is lehetőség volt a történelem folyamatának más irányt szabni! A horvátok között még mindig túlsúlyban voltak azok, akik idegenkedtek a pánszláv ügynököktől. A szlovákok egy része még mindig Budapest irányítása alatt érezte magát biztonságban. A nagyszabású „Tribuna” nagyromán izgatásait még sok-sok erdélyi oláh nem olvasta, — talán egyszerűen azért, mert — nem tudott olvasni.

Tanulmányozva Széll Kálmán miniszterelnökségének (valamivel több, mint) négy esztendejét, a történész nem tud szabadulni attól az érzéstől, hogy ez a simamodorú bürokrata, ez a mindent-halogató „jóember” egyszerűen hipnotizálta önmagát, hogy — elfeledkezzen arról, hogy ebben az országban egyáltalában nem-magyar-ajkúak is élnek.

Ha Széll Kálmán „szabadelvű Pártja”, a nemzeti-ségi problémával való nem-törődőmségével, az osztrák érdekek egyidejű, gerinctelen kiszolgálásával megindította az országot a lejtőn, ugyanakkor nem beszélhetünk a — néha feleslegesen „kuruckodó” — „Függetlenségi Párt”-ról sem túl nagy dicsérettel. Tény, hogy a függetlenségi harcoltak azért, hogy a magyar egységeket a magyar alkotmányra eskessék fel és vezessék be a magyar nyelvet a katonai szolgálatban; tény, hogy a parlamenti ellenzék felismerte, hogy a nemzetiségi kérdések elhanyagolása az ország lakosainak közel 40 százalékát előbb-utóbb Románia, Szerbia, Csehország szimpatizánsaivá, szövetségessévé teheti. — de az ellenzék is megelégedett a parlamenti intrikákkal és szemalomalharccal, Széll Kálmán pedig a jelentkező obstrukciót „passzív ellenállással” akarta túlélni. Kormányzása utolsó éveiben már másfél sem tett, mint az ügyek intézését halogatta, — mintha valami új magyar „messiást”, valami eljövendő csodát várt volna, mely a magyar kor-

mány helyett a tornyosuló problémákat meg fogja oldani. „Megjegyzései”-ről már az egész ország tudta, hogy azok csak a „megegyezés színterei.” A magyarok túlnyomó része már-már parlamenti bohócnak látta Széll Kálmánt. A nemzetiségek közben — készülődtek. Úgy látták, hogy az idő — és Széll Kálmán is — lényegében nekik dolgozik. . .

Jegyezzük most fel azt, hogy 1903 július 16-án Széll Kálmán végre lemondott, maga után hagyva az obstináció viharaiiban feldúlt, a markukba nevető pánszláv és pánromán ügynökök által már-már aláaknázott országot.

Tennünk kell most egy pár általános megállapítást a századelői nemzetiségi állapotokról, melyek Széll Kálmán ideje alatt egyre komplikáltabbak és siralmasabbak lettek.

Az I. világháború utáni történéseink közül talán legjellemzőbben Balla Antal (1886-1953) tudta levonni a helytelen és felelőtlen nemzetiségi politikából eredő következtetéseket. 1932-ben kiadott „A legújabb kor világtörténete” c. művében pl. a következőket írja: „Ebben a nehéz kérdésben, mely Magyarország sírját ásta meg 1918-ban, a XIX. század folyamán két ellentétes elv állott egymással szemben. Az egyik az volt, hogy nemzetiségeinkkel ki kell békülnünk, mert lehetetlenség, hogy a kicsiny, elszigetelt, az európai népcsaládban testvértelenül álló magyarság egyszerre két fronton harcoljon, felvegye egyidőben a harcot a dinasztiaival és ennek itthoni csatlószaival. A másik elv az volt, hogy a nemzetiségeinket minden rendelkezésünkre álló eszközzel el kell magyarosítani.” (149 oldal).

Balla Antal fel is sorolja e két ellentétes eszme legmarkánsabb képviselőit. A nemzetiségekkel való kibékülés mellett volt Széchenyi, az emigrációban bölcsen elindító, de be nem fejező Deák Ferenc, gróf Teleki László, Mocsáry Lajos és végül gróf Tisza István, ki túl későn jelentkezett — zuhanásában a nemzetet már nem állíthatta meg. A drasztikus eszközökkel való elmagyarosítás hívei voltak: Tisza Kálmán, Bánffy Dezső, és Rákosi Jenő. — hogy csak a legjellemzőbbeket említsük.

Az egyetlen megoldás az lett volna, ha észre vesszük végre a XX. század eleji Kárpát-medence realitásait, és megalkotjuk azt a föderatív, demokratizálódó Magyarországot, amely engedményeket tesz a nemzetiségek felé, elismeri kulturális - némileg politikai - autonómiájukat és ezzel elszigeteli őket a cseh, szerb, regáti román „testvérek” szíréhangjaitól; elszigeteljük őket mind a ferencferdinándi megoldástól, mind a Moszkva irányából áradó ügynököktől!

Ez nem következett be, mert a kiegyezés utáni magyar kormányok — s erre talán a Széll Kálmán kormány a legjellemzőbb példa — vaknak és süketnek tették magukat a valami csodától várták a súlyosbodó problémák megoldását. Következett az I. világháború és a Trianon! Következett a dunamedencei „légüres tér” ideje, gyenge, egymás ellen gyűlölködő kis államokkal, mesterségesen összerakott országocskákkal. Terület, mely valósággal csábító volt a különböző irányú nagyhatalmi beavatkozásokra és megszállásokra.

Benczúr Gyula:
BUDAVÁR VISSZAVÉTELE